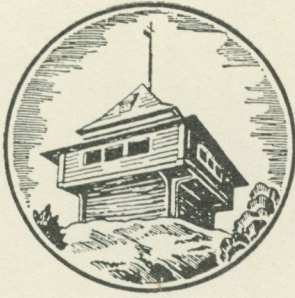

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1948**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1948

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · ERIK ANDRÉN

Redaktör: Erik Andrén

Omslagsbilden visar en interiör av det gamla boktryckeriet på Skansen, där stundom sentida yrkesmän arbeta i gamla dräkter. Skansens många verkstadsmiljöer ha varit särskilt aktuella under det gångna året, då jämnt ett sekel förflutit sedan skräväsandet avskaffades och näringsfriheten infördes och då en rad hantverksföreningar landet runt kunnat fira sitt hundraårsjubileum.

Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1948
Djuptrycksplanscher från Nordisk Rotogravyr

BÄRSÖNDAGARNA PÅ KINNEKULLE

EN URMINNES FOLKFEST

av *John Granlund*

Den fjärde augusti i fjol var jag med på årets första bär-söndag på Kinnekulle. Tillfället var efterlängtat. Varje främling, som stiger av vid Råbäcks station en sådan här söndag får något av skolpojken förväntan och öppenhet i sitt väsen. Att vandra i Munkängen måste trots den starka lökdoften ha något förädlande över sig. Jag såg den ensamme vandraren bliva chevaleresk när tillfälle bjöds. Damerna i grupper skrattade lika muntert som i en novell av Boccacio. Salvationisterna höllo möte i Munkängen med bön, sång, förkunnelse och servering. Hornorkestern ljöd på långt håll. Talarstolen var omgiven av frälsningsarméns fanor, och sittplatserna voro fullsatta. Många hade filtur med sig och sutto eller lågo på marken med sina tillhörigheter omkring sig. I bakgrunden var det mycket rörligt. Folk kom och gick, och mödrar togo sig an sina små barn. Frälsningssoldater gingo omkring och sålde sångböcker och mötesmärken. Mitt i detta brokiga folkliv, som utvecklade sig under mötet, voro körsbärsåsaarna det inslag, som påminde om den utgångspunkt festfirandet hade. Vid ett träd helt nära mig stod en ung man och lyssnade och åt, och ända framme vid orkestern stod en tioårs pojke och spottade kärnor så länge som förrådet räckte. Sedan 17 år tillbaka ha salvationisterna förlagt sitt möte hit och kallat dagen för sin "Kinnekulledag".

Borta vid korsvägen, där vägen från stationen och den från hotellet mötas, stodo bäråsaare med korgar och lådor. Skörden hade slagit dåligt ut i fjol, så att körsbären snart voro slut-

Frälsningsarméns Kinnekulledag firades med bön och sång i Munkängen. Foto Ingalill Grantlund 1946.

sålda. Sedan fortsatte kommersen med klarbär som betingade 40—60 öre litern.

Vid sekelskiftet stodo försäljarna längre ned i backen, från handelsboden och ned till mejeriet stodo de den ene intill den andre. Då kostade klarbären 15 öre litern och sötbären 50 öre kannan. En meddelare i 60-årsåldern berättade att han i sin barndom gått hit och sålt 3 kannor sötbär för sin farmor och fått 25 öre kannan. De flesta bärförsäljarna voro torpare under Hjemsäter och Råbäck, men bär saluhöllos även av österplanabor. Torparna hade trädgårdar och både sötbär och surbär. Råbäcks torp lågo åt Trolmen till — numera borta sedan järnvägen byggts och kalkgruvan börjat med stordrift. Hjemsäters torp äro kvar. Dessa uppgifter, att torpen hade trädgårdar, bekräftas av skifteskartorna. I t. ex. ägobeskrivningen över Råbäcks

Från Frälsningsarméns möte i Munkängen. I bakgrunden stod och låg folk, och körsbärspåsarna tömdes snabbt.

säteri åren 1854—55 (karta i Lantmäteristyrelsens arkiv med signum P 146 15²) är det påfallande, hur bland ägorna till torp efter torp och soldattorp upptages "husplats med trädgård".

Naturligtvis ha körsbär sålts även vid andra tillfällen än på bärsöndagarna. P. E. Lindskog (Försök till En kort beskrifning om Skara stift II häftet, sid. 25) skriver år 1813: "Frukt och kersbär är en handelsvara för denna ort... De fattiges förtjenst består till någon del deri, att de, om sommaren pläcka njupon, nötter, bär och kummin, och sedan försälja dem dels i Lidköpings höstmarknad, dels till uppköpare från Wermeland och andra orter." Den omfattande frukthandeln på Kinnekulle är ett stort kapitel, som vi emellertid här icke få förirra oss in i.

Anmärkas bör bara, att redan 1699 säger Österplan (Esbergius-Österplan, *Dissertatio . . . de Kinna Kulle* 1699, sid. 28), att landborna betalar sin "tribut" — landgillet — med frukt till Hällekiis.

Utom bären, som saluhöllos från dessa planterade körsbärsträd, sägs det, att publiken på bärsöndagarna hade möjlighet att se sig tillgodo av de vilt växande körsbärsträden på Kinnekulles sluttningar. Lindskog (a. a. sid. 33) skriver: "Kersbärs- och äple-träd finnas väl vildtväxande i ängarne, men mindre nu än förr." Johannes Sundblad (*Gammaldags seder och bruk*, Sthlm 1888, sid. 49, not 1), som under sin skoltid som skardjåkne deltagit i flera utfärder till Kinnekulle med lärare och kamrater skriver härom: "I hela vestersluttningen mot Venern växer körsbärsträdet vildt, hvilket under blomningstiden ger en lika egen som vacker anblick." Även Lloyd anmärker att körsbären växa vilt på Kinnekulles sidor. Praktfull är Linnés skildring vid hans besök den 19—21 juni 1746 av Kinnekulles sommarfägring (Wästgötaresa, nytryck i Uppsala 1928, sid. 26 ff.): "Lundar af de härligaste löfträn betäkte norra sidan af Kinnekulle, nedan för skogen och Rödstens klefwan. De liknade mera trögårdar, än wilda parker, och gjorde denna orten ljufligare än någon annan i Swerige . . . Kersebärsträ växte nog, fast än icke så många, som andra wilda trän. De woro så höga, som Björkar, och alldeles wilda, såsom andra skogsträn, och ingalunda planterade; alla woro af Fogelbärs slagen, med stora blad och söt frukt, och icke et af det röda och sura slaget." Även i Storängen ner emot Vänern skriver han att det växte "Kersbär eller fogelbär", och vid Rösätter anmärker han att körsbärsträden växte vilda och voro stora som ekar. Inom flera av Kinnekullesocknarna ha de vilt växande körsbärsträden varit ett markant inslag. Storleken på dem vittnar om hög ålder. Detta slag av körsbärsträd som kunna stå i 100 år finns även i nutiden i stora exemplar på Kinnekulle. De äro praktfulla att se dessa stora träd i sin fulla blomsterskrud på våren. De ge lövängen en sällsam tjusning och det är lätt att förstå Linné, som liknade dessa lundar vid trädgårdar.

Borta vid korsvägen nära Råbäcks station stodo körsbärsförsäljare, och bären hade strykande åtgång. Foto I. Granlund.

Utom körsbär har man också hasselnötter att skörda när hösten kommer.

På en karta över Hällekis år 1689 (Lantmäteristyrelsens arkiv med signum P 146 4¹) upptages "Engen Muncka Måsen med Ek Hassel och Kierssbers Trän bewuxin". Om en annan äng på samma karta är antecknat att den är bevuxen med ek, al, några körsbärsträd och hassel. Situationen ter sig likadan även på 1500-talet, då Olaus Magnus i Rom ägnar en lyrisk skildring åt högkullen. Bland frukter Olaus Magnus erinrar sig nämner han päron, äpplen, körsbär och plommon. Det är troligt att mer eller mindre vilda körsbärsträd redan under medeltiden växt på Kinnekulle. Då körsbärsträd hos oss äro förhistoriska behöver man inte sätta Kinnekulles vilt växande körsbärsträd i samband med vadstenamunkarna.

Att körsbärsträd växa vilt, skriver Sundblad, har "skapat de s. k. bärsöndagarna; tre sådana förekommo under bärtiden, då stora folkmassor vandrade till 'Kullen' för att äta bär och — supå". Under 1800-talet var bärätningen en folkfest.

En meddelare till mig har skildrat invasionen på 1890-talet en sådan bärsöndag. "De kom i sina höskrindor, hökorga, som de satt läkter i, och det var ett väsen i de dera korga, så det var gräsligt. Då hade de med sig matsäck i sina åka. Mötte en

dom på vägen hem kunde en få sig en tomflaska i skallen, de som gick. Skrindorna var lövade, om de var från sådana ställen, där det fanns träd. Vid hotellets stallar fanns en arrest, där de bura in slagskämpar. Cementarbetare från Småland och Öland skulle alltid slåss. De sålde så mycket öl på hotellet på söndagarna."

Märta Tamm-Götlind har skildrat bärsöndagar i uppteckningar från åren 1941—42. "Redan klockan tre på morgonen kunde hökorgarna börja anlända. Det kom hela familjer resande långt ifrån med en vanligen rundligt tilltagen matsäck att duka upp i det gröna." Över Vänern kom folk i roddbåtar, segelbåtar och med ångbåt. "Båtarna lade mest till i Hellekis hamn, som var djupare än Råbäcks hamn. Sedan gick man till Råbäck, där den stora samlingen var. De resandes hästar släpptes inte in i herrgårdsstallarna, men det fanns vid Råbäck ett slags 'hållstall', som stod i reserv för vissa större tillfällen. Där fick bärsöndagsgästerna ta in med sina hästar . . . Vid Råbäck rådde under bärsöndagarna, särskilt den andra, ett livligt marknadsliv, där Råbäcks kontor nu ligger. Där fanns karamellgummor med granna pappersklädda karameller, som pojkar gav flickorna, och små hemgjorda karameller också. Där såldes lyckobrev, och vid vissa bärsöndagar visades vaxkabinett och talmaskin. Den kostade 10 öre. Earnen från de avlägsnare torpen kom dragandes med körsbär i hela kärror — de tyckte det var härliga dagar. Vid Råbäck kunde det stå åk intill åk med bär till salu. Ofta var körsbären dyrare än vanligt på bärsöndagarna, men sötbär kunde säljas för 50 öre kannan . . . De resande kunde ibland få hyra ett körsbärsträd för en tolvskilling och själva plocka ner så mycket de kom åt. Men i regel var bärsöndagsgästerna inte väl sedda i träden, ty de bröt sönder grenar så hänsynslöst. Värst blev det, sedan Lidköpingsbanan blev färdig 1895 genom Kinnekullesocknarna. Då kom det på bärsöndagarna lusttåg från flera håll, inte minst från Göteborg. Inga gäster var så fruktade som göteborgarna för sin framfart. Många hade den vanföreställningen, att man på bärsöndagarna fick plocka och äta så mycket körsbär man ville. Detta gällde ju de vildväxande träden, men tillämpades ofta

Förr stodo försäljarna vid vägen ner till handelsboden och mejeriet. Foto Ingalill Granlund 1946.

mycket hänsynslöst på trädgårdarnas körsbärsträd. Särskilt gick man illa åt träden vid småställena, som inte kunde hålla vakt.”

År 1889 skrev N. G. Strömbom (Vägvisare för resande till Kinnekulle, Sthlm 1889, sid. 157): ”Den som är road af att se folklif, särskildt en smula vildt sådant, kan då få sitt lystmäte i den vägen. Andra resande råda vi att undvika Kinnekullebesök dessa 'bärsöndagar'”, och han fortsätter: ”Mängden af lustresande till Kullen hvarje sommar ökas årligen. För de sista åren hafva vi hört den uppskattas till 20,000 personer. Inräknar man 'bärsöndagspubliken' torde emellertid denna siffra kunna ökas med närmare 50 procent.” Det var således vid denna tid en anseelig mängd med folk som strömmade till Kinnekulle

på bärsöndagarna. De kommo åkande efter vägarna, med järnvägen eller med båtar över Väneren.

Enligt en skildring (Ulma 15486) var det på 1880- och 90-talen mindre livligt den första bärsöndagen. Andra söndagen, "kullasöndan" nådde folkfesten sin höjdpunkt. Då var ungdomen i majoritet, men även många äldre voro närvarande. tredje "bärasöndan" kom det "bättre" folket, lite mer bönder och äldre. Den söndagen skulle kinnekullaborna själva i väg till Martorp i Husaby socken för att köpa äpplen. Den dagen kallades därför gärna "Äpplesöndan" (Ulma 15486). Det fanns ett talesätt att förr lät ingen dräng eller piga städja sig med mindre än att löfte gavs om fridag andra bärsöndagen i augusti (Rudolf Söderberg, Svenska turistföreningens årsskrift 1924, sid. 187).

Den äldsta skildringen av folklivet en sådan bärsöndag är av signaturen O-a C., tryckt i Svenska Familjboken år 1851. Den är präglad av romantikens intresse för lantlivets behag och de idylliska sidorna av festen äro de mest framträdande: "Af det äkta svenska folklivet kan man få en rätt åskådlig tafla, om man besöker Kinnekulle under någon af de s. k. 'bär-söndagarna'. Det är nemligen en gammal sed bland allmogen i trakten att under tre söndagar på högsommaren, när körsbären äro mogna, församla sig här i gröngräset till lek och samspråk. Häruti deltaga icke allenast den ortens allmoge, utan äfven personer längre bort ifrån, ja stundom ha de besökande enkom för detta nöje färdats fem à sex mils långa vägar. Platsen för ifrågavarande möten är olika, vanligen dock i Mellplanas eller Westerplanas ängar. Det är verkligen någonting upplifvande att, till och med som blott åskådare, deltaga i detta fria friska lif. De äldre sitta förtroligt samspråkande vid sin ölstänka och med pipan i mun, under det de unga svärma omkring, än vandrande arm i arm kring lunderna, än mangrant samlade till dans eller i enk-lekens hurtiga rörelser. Man anställer nu sina efterspaningar efter bergets 'förtrollade trädgårdar' — men förgäfves: det är blott en och annan invigd, ett och annat 'söndags-barn', som någon gång lyckas komma derin. Festens egentliga ändamål är dock att äta bär — sådana anskaffas äfven till otrolig mängd. I de s. k. jätte-grytorna kokas kaffe och tillredas hvarjehanda

andra förfriskningar, hvartill alla medfört sitt särskilda bidrag. Ofta har man här sett församlade flera tusen personer, och 'bär-söndagarne' äro af deras deltagare så efterlängtade som trots någonsin den lysande karnevals-tiden af söderns son. Men tyvärr har på sednare åren intresset för dessa oskyldiga fester betydligt aftagit: detta visar sig så väl i de besökandes förminskade antal som i den försvunna lifligheten och den okonstlade trefnaden. Äfven här, i denna paradisiska nejd, har numera en trög och nedtyngande ande lagt sig öfver folkets lynne." Av intresse är att seden vid denna tid angives såsom gammal. Farhågan för det avtagande intresset för bårsöndagarna besannades icke, men under den tidrymd på 100 år som vi direkt kunna följa dessa bårsöndagars tradition få de urartade sederna i det sorterande folkminnet en stor plats. I början på 1910-talet var det livsfarligt att komma till Kinnekulle andra bårsöndagen på grund av slagsmål. Det var inte bara körsbär som såldes dessa dagar. Det stod även gubbar i backarna och sålde brännvin och vid Lukastorp var det lönnbränneri (Ulma 15486—87). — I Medelplana och Västerplana socknar vittnar dock ett sockenstämmoprotokoll om att bruket av "det swänska brännwinet" avskaffats redan den 19/3 1758. — Många voro även så onyktra när de kommo fram, att de aldrig orkade gå ur lövskrindan. Sönderslagna näsor eller öron hörde till ordningen. Men så skulle också alla tvister göras upp och ofta sockenvis. De sparade ihop sina mellanhavanden till bårsöndagarna. (Ulma 15486). Enligt en uppgift av Rudolf Söderberg kallades slagskämparna "kullabrölingar" (a. a. sid. 187).

En del uppgifter gå dock längre tillbaka i tiden. "Ungdomen från kringliggande bygder kom gärna sockenvis eller i byalag. Hönsäterspjkarna bar stora vasskolvar som ett fälttecken. Från Kinne-Vedum, Holmestad, Götene, Vätzlösa m. fl. orter kom ungdomen vandrande på lördagskvällen före andra bårsöndagen och lägrade sig i lador och logar och skjul", har Märta Tamm-Götlind upptecknat. Här lektes också lekar och då höllo ungdomar från byar och socknar ihop. Bland lekarna antecknade jag "att slå klot" och änkeleken och fru Götlind har dessutom antecknat, hur ungdomen lekte gamla idrottslekar: "de lyfte

länger stock, kastade krokhas, tämde stutar." Samtliga dessa lekar äro gamla och förekomma vid andra tillfällen än bär-söndagarna. "Klotspel på helgedag samt afton före helgedag" förbjöds på sockenstämma i Medelplana den 28/5 1749, och förbudet mot "Käglespel" på söndagseftermiddagarna uppre-pades i sockenstämmoprotokollet i samma socken av den 8/6 1760. Eljest var ju kägelspelet ett gammalt ansett spel som utövats t. ex. av deltagarna i bystämman i Ullervads by i Västergötland (Sigurd Erixon, Svenska kulturbilder, del 1, sid. 105).

Bärsöndagarna på Kinnekulle, som blivit en för denna ort utmärkande fest äro icke ensamstående. Man har firat bär-söndag både på Mösseberg och Billingen (Ulma 15487). Från Östergötland och Södermanland finns den traditionen uppteck-nad att ungdomen första söndagen i augusti begav sig till Hög-sjö kyrka på så kallad krusbärspredikan (Ulma 16251, 8714, 2667:22). Krusbären dominerade då söndagshandeln till den grad, att söndagen fått namn härav. Ingenstädes ha dock dessa bärdagar antagit sådana proportioner som på Kinnekulle och detta hänger samman med de naturförhållanden jag sökt skildra i början av min artikel. I den utformning festen erhållit ligger den tolkningen närmast till hands, att det här är fråga om ett rikt avkastningsområde, som genom denna fest på ett bekvämt sätt erhållit avsättning för sina produkter. Gunnar Hobroh (Med folket i arbete och fest, Lund 1939, sid. 141 f.) räknar bärsöndagarna på Kinnekulle bland de arbetsfester, som firas för deras räkning som hjälpt till med inhöstningen av bären, alltså en fest av ungefär samma karaktär som ett skördegille.

Det finns emellertid vissa drag i festfirandet, som knappast låta sig förklara enbart med hänsyn till att en rik avkastning kräver avsättning. Intet har ju heller kommit fram, som tyder på att festen firats för deras räkning, som hjälpt till med in-höstningen av bären.

Högkullen uppgiver Österplan 1699 (a. a., sid. 17) vara en kronopark. I Lantmäteristyrelsens arkiv återfinnes en geogra-fisk avritning av år 1689 (läns- och häradskartor P 15) över "Cronones Parck" Kinneskogen, varunder även inbegripes

Blommande vilda körsbärsträd på Kinnekulle bidraga till traktens säregna tjusning. Foto Ivar Anderson 1946.

Kinnekulle. Om Kinnekulle sägs, att den är med "Skiön Granskough bewäxt". Samma område upptages på en ännu äldre karta av år 1659 över "Cronones fredkalladhe Parker" (läns- och häradskartor P 12). På 1740-talet övergick emellertid kronoparken på Kinnekulle att bliva sockenskog och fördelades på hemmanen. Därmed var en månghundraårig tradition bruten. Sannolikt efter folkminnet uppgiver nämligen Österplan, att högkullen, kronoparken, tidigare under 1600-talet varit en allmänning. Detta är riktigt. Kinnekulle upptages nämligen redan i tillägget till Västgötalagen (IV. 11:2) bland allmänningsbergen

under namn av "kindculle" och denna sin karaktär hade högkullen kvar fram till kronans 1600-talsedik, som förbjöd avverkning i parken, men lämnade allmänningens övriga funktioner orörda. Lantmätarna talade sin plikt likmätigt endast om timmerskogen. För Österplan, som skrev obunden av instruktioner, tedde sig kronoparken "mera lik en lund och en tät löväng än en skog". Han menade att denna plats skulle vara lämplig för vinodling: "Ty den är så utsatt för solens strålar, att om sommaren, när solen bränner som hetast, kan knappast någon människa vistas där", skriver han. Utom barrträden växte där även frukt bärande träd av olika slag, äpple-, körsbärs-, plommon- och päronträd samt dessutom lön, ask, lind och valnötsträd. Där var alltså ett kraftigt inslag av rester av en löväng. Den folkliga traditionen på 1690-talet var att en skogsbrand förtärt den tidigare ekskogen. Skogsbranden må ha ägt rum eller icke. I varje fall är detta områdes karaktär av en gammal löväng en verklighet. Härtill kommer ytterligare en omständighet, som kan visa sig vara av vikt i detta sammanhang. Redan Österplan berättar sägnen om de förtrollade trädgårdarna, vilken sägen oftast är lövängens trogne följeslagare (se Mårten Sjöbeck, *Fataburen* 1932, sid. 65). Om dessa förtrollade trädgårdar skriver Österplan: "De ha varit svåra att finna, men den som funnit dem, har fått gå in och äta av frukten. Men skulle han ha velat ta med sig något därifrån säges han ha irrat omkring tills dess de medtagna frukterna återställts." Att icke bara timret utan även de bärande träden i lövängen utnyttjats av bygdelaget är höjt över allt tvivel.

Från 1600-talet ha vi inga bevarade traditioner om bärsöndagar. Däremot möta vid 1500-talets mitt några besynnerliga uppgifter, som i ljuset av nu framdragna fakta möjligen kunna få en närmare belysning. I andra bokens tjugooandra kapitel i sin *Historia om de nordiska folken* skriver Olaus Magnus "Om en underbar trädgård på Kindaberg" följande: "På toppen af detta berg finner man ett så utsökt behag i hvad det rör blad, örter och olika trädslags frukter (dock ej vindrufvor), hvilka växa vilda och äro lika sällsynta och ljuflika, som voro de sådda eller planterade, att man svårligen skulle kunna uppleta

eller upptäcka en behagligare nejd i hela Norden. Dess obeskripliga ljufhet mångfaldigas därtill af den samfällda sången af olika fågelarter (utom papegojor). Men högst få människor, och detta endast äldre folk, känna till denna förtjusande ort. Och det vore ej heller lämpligt att visa den för den uppslupna ungdomen, på det denna ej till äfventyrs med lossande af den stränga tuktens band skulle sänka sig i all slags vällust, eller rättare sagdt orenhet, för att sedan med svårighet, kanske aldrig, återvända till ett värdigt lefverne och goda seder. Ty det förhåller sig så, att vällusten själf framkallar bruket och vanan, vanan åter behofvet, och behofvet drifver slutligen till förtviflan.”

Ställa vi Olaus Magnus skildring mot bakgrunden av den Österplanska 1600-talstraditionen faller ett klart ljus över Olaus Magnus text. Den unge Olaus befinner sig på Kinnekulle. Kanske är det på samma resa, under vilken han besökte runstenarna vid Källby och Årnäs märkliga slottsruiner. Han lyssnar förströdd till vad han anser vara folkets prat. Med egna ögon har han sett den ljuvliga lövängen uppe på högkullen. Det talas emellertid också om en trädgård, en märklig trädgård som är svår att finna. Dessutom berättas för honom om en fest, under vilken ungdomen är uppsluppen, för att icke säga otuktig. Olaus Magnus gör kanske några hastiga minnesanteckningar. När han emellertid många år senare, i främmande land, redigerar sina anteckningar och minnesbilder har han icke längre riktigt klart för sig, hur det hängde ihop. Han minns eller har en anteckning om den där platsen uppe på kullen som var så svår att hitta, men vad det var för en slags trädgård, har han glömt. Han associerar i stället med den platsen han själf besökte på kullens topp och får för sig, att det var en särskild tur han hade, som lyckades få en av dessa gamla vismän som ciceron. Och festfirandet med den uppslupna ungdomen? Ja ungdomen är ju alltid oförvägen, det vet Olaus Magnus. Det var väl det den gamle mannen sade, när de voro tillsammans däruppe. Så ha minnesbilderna flutit ihop, dels på grund av det långa tidsavståndet, dels på grund av den fart, med vilken Olaus Magnus skriver, när han väl kommit i gång.

Få vi tolka Olaus Magnus på detta sätt, få vi samtidigt upplysning om, såväl att en ungdomshelg — motsvarande andra bärsöndagen — firats på Kinnekulle, som att sägnen om den förtrollade trädgården, lövängens följeslagare, voro utbildade i början av 1500-talet och ingingo, var och en på sitt sätt, som en levande realitet i folkkulturen. Är detta riktigt, få vi en osökt förklaring till de ålderdomliga drag, som lyste igenom skildringarna av festfirandet. Traditionen om de två bärsöndagarnas olika publik kan böttna i den åtskillnad mellan åldersgrupperna som är karakteristisk för det medeltida gillesfirandet.

Allmänningen är centrum i ett bygdelag och bärsöndagarna äro ett led i allmänningens rationella utnyttjande. Liksom slåttern på en allmänningsäng efter överenskommelse deltagarna emellan börjar på en bestämd dag, så har detta bygdelag fixerat bestämda dagar för bärsörden på Kinnekulle. Man har icke mitt under en bråd skördetid velat offra någon arbetsdag utan valt ett par söndagar. Så ha bärsöndagarna blivit detta bygdelags interna angelägenhet, tämligen okända för utomstående. Så kan det ha varit under århundraden. Så småningom bryter emellertid en ny tid in. Den förönbådas av de storartade trädgårdsanläggningarna på säterierna och deras torps fruktträdgårdar med sitt avsalubehov. Så kommer 1800-talsturismen och det urbaniserade utflyktsmodet. Härtill kommer slutligen den nya sociala differentieringen i samband med att stenindustrin blir en storindustri. Bärsöndagarnas publikfrekvens slår alla rekord, och en tredje bärsöndag för "bättre folk" införes. En så yvig krona uthärdar i regel icke ett folkligt rotskott, och av bärsöndagarna återstår numera icke mer än namnet, som kanske om några år definitivt är utbytt mot det av Frälsningsarmén lanserade, Kinnekulledagen.